

Guía Docente				
Datos Identificativos				2015/16
Asignatura (*)	Técnicas e recursos para a ensinanza musical		Código	652513216
Titulación	Mestrado Universitario en Didácticas Específicas			
Descritores				
Ciclo	Período	Curso	Tipo	Créditos
Mestrado Oficial	2º cuatrimestre	Primeiro	Obrigatoria	3
Idioma	Castelán			
Modalidade docente	Presencial			
Prerrequisitos				
Departamento	Composición			
Coordinación	Rosa Napal, Francisco César	Correo electrónico	francisco.rnapal@udc.es	
Profesorado	Rosa Napal, Francisco César	Correo electrónico	francisco.rnapal@udc.es	
Web				
Descrición xeral	Esta materia ofrece ao profesorado a posibilidade de crear os seus propios materiais didácticos a través da análise, a composición e as novas tecnoloxías aplicadas á educación musical. Por outra parte permite unha aproximación práctica á improvisación musical e ao acompañamento de melodías. No deseño desta materia tívose en conta a grande utilidade de todos estes recursos e técnicas para potenciar a creatividade na educación musical.			

Competencias do título	
Código	Competencias do título
A1	Coñecer as bases teóricas do traballo interdisciplinar e identificar os seus centros de interese en contextos escolares e non escolares.
A3	Deseñar, xustificar, organizar e avaliar de forma sistemática propostas interdisciplinares en distintos contextos educativos
A7	Capacidade de aplicar coñecementos teóricos relativos ás Didácticas Específicas, tanto á investigación como á innovación e a avaliación.
A9	Ensañar e avaliar formulacións de ensino disciplinares ou interdisciplinares en contextos educativos reais, e promover propostas de mellora en relación cos resultados obtidos.
A11	Coñecer, comprender e utilizar a linguaxe científica e aplicala correctamente nas distintas formas de expresión e comunicación
A17	Seleccionar, adaptar e aplicar materiais e recursos TIC e doutra índole, para mellorar o ensino e a aprendizaxe das diferentes ámbitos disciplinares.
B1	Posuír e comprender coñecementos que acheguen unha base ou oportunidade de ser orixinais no desenvolvemento e/ou aplicación de ideas, a miúdo nun contexto de investigación
B2	Que os estudantes saiban aplicar os coñecementos adquiridos e a súa capacidade de resolución de problemas en ámbitos novos ou pouco coñecidos dentro de contextos máis amplos (ou multidisciplinares) relacionados coa súa área de estudo.
B3	Que os estudantes sexan capaces de integrar coñecementos e enfrontarse á complexidade de formular xuízos a partir dunha información que, sendo incompleta ou limitada, inclúa reflexións sobre as responsabilidades sociais e éticas vinculadas á aplicación dos seus coñecementos e xuízos.
B4	Que os estudantes saiban comunicar as súas conclusións e os coñecementos e razóns últimas que as sustentan a públicos especializados e non especializados dun modo claro e sen ambigüidades.
B5	Que os estudantes posúan as habilidades de aprendizaxe que lles permita continuar estudando dun modo que terá que ser en boa medida autodirixido ou autónomo.
B6	Capacidade de análise e síntese.
B7	Capacidade de adaptación a situacións novas.
B8	Traballar de forma autónoma e con iniciativa.
B9	Traballar de forma colaborativa.
B11	Capacidade de innovar (creatividade) dentro de contextos educativos escolares e non escolares.
B15	Ter capacidade para actualizar os coñecementos, as metodoloxías e as estratexias na práctica docente.
C1	Expresarse correctamente, tanto de forma oral como escrita, nas linguas oficiais da Comunidade Autónoma.

C3	Utilizar as ferramentas básicas das tecnoloxías da información e as comunicacións (TIC) necesarias para o exercicio da súa profesión e para a aprendizaxe ao longo da súa vida.
C4	Desenvolverse para o exercicio dunha cidadanía aberta, culta, crítica, comprometida, democrática e solidaria, capaz de analizar a realidade, diagnosticar problemas, formular e implantar solucións baseadas no coñecemento e orientadas ao ben común.
C6	Valorar criticamente o coñecemento, a tecnoloxía e a información dispoñible para resolver os problemas cos que deben enfrontarse.
C7	Asumir como profesional e cidadán a importancia da aprendizaxe ao longo da vida.
C8	Valorar a importancia que ten a investigación, a innovación e o desenvolvemento tecnolóxico no avance socioeconómico e cultural da sociedade

Resultados da aprendizaxe		
Resultados de aprendizaxe	Competencias do título	
Coñecer as bases teóricas do traballo interdisciplinar e identificar os seus centros de interese en contextos escolares e non escolares.	AP1	
Deseñar, xustificar, organizar e avaliar de forma sistemática propostas interdisciplinares en distintos contextos educativos	AP3	
Capacidade de aplicar coñecementos teóricos relativos ás Didácticas Específicas, tanto á investigación como á innovación e a avaliación.	AP7	
Ensañar e avaliar formulacións de ensino disciplinares ou interdisciplinares en contextos educativos reais, e promover propostas de mellora en relación cos resultados obtidos.	AP9	
Coñecer, comprender e utilizar a linguaxe científica e aplicala correctamente nas distintas formas de expresión e comunicación	AP11	
Seleccionar, adaptar e aplicar materiais e recursos TIC e doutra índole, para mellorar o ensino e a aprendizaxe das diferentes ámbitos disciplinares	AP17	
Posuír e comprender coñecementos que acheguen unha base ou oportunidade de ser orixinais no desenvolvemento e/ou aplicación de ideas, a miúdo nun contexto de investigación		BP1
Que os estudantes saiban aplicar os coñecementos adquiridos e a súa capacidade de resolución de problemas en ámbitos novos ou pouco coñecidos dentro de contextos máis amplos (ou multidisciplinares) relacionados coa súa área de estudo		BP2
Que os estudantes sexan capaces de integrar coñecementos e enfrontarse á complexidade de formular xuízos a partir dunha información que, sendo incompleta ou limitada, inclúa reflexións sobre as responsabilidades sociais e éticas vinculadas á aplicación dos seus coñecementos e xuízos.		BP3
Que os estudantes saiban comunicar as súas conclusións e os coñecementos e razóns últimas que as sustentan a públicos especializados e non especializados dun modo claro e sen ambigüidades.		BP4
Que os estudantes posúan as habilidades de aprendizaxe que lles permita continuar estudando dun modo que terá que ser en boa medida autodirixido ou autónomo		BP5
Capacidade de análise e síntese.		BP6
Capacidade de adaptación a situacións novas		BP7
Traballar de forma autónoma e con iniciativa		BP8
Traballar de forma colaborativa		BP9
Capacidade de innovar (creatividade) dentro de contextos educativos escolares e non escolares		BP11
Ter capacidade para actualizar os coñecementos, as metodoloxías e as estratexias na práctica docente		BP15
Expresarse correctamente, tanto de forma oral como escrita, nas linguas oficiais da Comunidade Autónoma		CP1
Utilizar as ferramentas básicas das tecnoloxías da información e as comunicacións (TIC) necesarias para o exercicio da súa profesión e para a aprendizaxe ao longo da súa vida		CP3
Desenvolverse para o exercicio dunha cidadanía aberta, culta, crítica, comprometida, democrática e solidaria, capaz de analizar a realidade, diagnosticar problemas, formular e implantar solucións baseadas no coñecemento e orientadas ao ben común		CP4
Valorar criticamente o coñecemento, a tecnoloxía e a información dispoñible para resolver os problemas cos que deben enfrontarse.		CP6
Asumir como profesional e cidadán a importancia da aprendizaxe ao longo da vida.		CP7

Valorar a importancia que ten a investigación, a innovación e o desenvolvemento tecnolóxico no avance socioeconómico e cultural da sociedade			CP8

Contidos	
Temas	Subtemas
1. Análisis del repertorio escolar.	1.1. Obtención de material didáctico a partir de diversas fontes: cancioneros, libros especializados, recopilationes de música folclórica, Internet, etc. 1.2. Clasificación de los exemplos extraídos partindo del análisis de los parámetros básicos de la melodía: 1.2.1. Ámbito. 1.2.2. Interválica. 1.2.3. Células rítmicas. 1.2.4. Estructura formal.
2. Musicalización de textos.	2.1. Principios elementais da composición musical. 2.2. Nocións básicas de Harmonía. 2.3. Relación texto - música. 2.4. Emprego de secuenciadores MIDI, editores de partituras e editores de audio no proceso creativo.
3. Acompañamento.	3.1. Tipos de acompañamento. 3.2. Práctica do acompañamento empregando diferentes instrumentos: 3.2.1. Polifónicos tradicionais. 3.2.2. Corporais. 3.2.3. Orff. 3.2.4. Virtuais.
4. Improvisación musical.	4.1. Fundamentos teóricos. 4.2. Elementos que interveñen na improvisación. 4.3. Técnicas de improvisación guiada. 4.4. Técnicas de improvisación libre. 4.5. Aplicación didáctica: 4.5.1. Improvisación individual. 4.5.2. Improvisación colectiva.

Planificación				
Metodoloxías / probas	Competencias	Horas presenciais	Horas non presenciais / traballo autónomo	Horas totais
Actividades iniciais	A1 C6 C7 C8	1	0	1
Análise de fontes documentais	A11 A17 B3 B5 B6 B8 B9 B15 C6	1	9	10
Aprendizaxe colaborativa	A9 A1 B2 B7 B9 C4 C7	2	7	9
Obradoiro	A3 A7 A9 A17 B2 B5 B9 B11 C3 C7	10	10	20
Sesión maxistral	A1 A7 A11 B1 B3 B4 B5 C1 C4 C6 C7 C8	5	5	10
Traballos tutelados	A1 A3 A7 A11 B1 B2 B4 B5 B6 B8 B9 B11 B15 C1 C3 C6 C8	2	22	24
Atención personalizada		1	0	1

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientativo, considerando a heteroxeneidade do alumnado

Metodoloxías	
Metodoloxías	Descrición
Actividades iniciais	Actividades que se levan a cabo antes de iniciar calquera proceso de ensino-aprendizaxe co fin de coñecer as competencias, intereses e/ou motivacións que posúe o alumnado para o logro dos obxectivos, que se queren alcanzar, vinculados a un programa formativo. Con ela preténdese obter información relevante que permita articular a docencia para favorecer aprendizaxes eficaces e significativas, que partan dos coñecementos previos do alumnado.
Análise de fontes documentais	Técnica metodolóxica que supón a utilización de documentos audiovisuais e/ou bibliográficos (fragmentos de reportaxes documentais ou películas, noticias de actualidade, paneis gráficos, fotografías, biografías, artigos, textos lexislativos, etc.) relevantes para a temática da materia con actividades especificamente deseñadas para a análise destes. Pódese empregar como introdución xeral a un tema, como instrumento de aplicación do estudo de casos, para a explicación de procesos que non se poden observar directamente, para a presentación de situacións complexas ou como síntese de contidos de carácter teórico ou práctico.
Aprendizaxe colaborativa	Conxunto de procedementos de ensino-aprendizaxe guiados de forma presencial e/ou apoiados con tecnoloxías da información e as comunicacións, que se basean na organización da clase en pequenos grupos nos que o alumnado traballa conxuntamente na resolución de tarefas asignadas polo profesorado para optimizar, a súa propia aprendizaxe e a dos outros membros do grupo.
Obradoiro	Modalidade formativa orientada á aplicación de aprendizaxes na que se poden combinar diversas metodoloxías/probas (exposicións, simulacións, debates, solución de problemas, prácticas guiadas, etc.) a través da que o alumnado desenvolve tarefas eminentemente prácticas sobre un tema específico, co apoio e a supervisión do profesorado.
Sesión maxistral	Exposición oral complementada co uso de medios audiovisuais e a introdución dalgunhas preguntas dirixidas aos estudantes, coa finalidade de transmitir coñecementos e facilitar a aprendizaxe. A clase maxistral é coñecida tamén como "conferencia", "método expositivo" ou "lección maxistral". Esta última modalidade adóitase reservar a un tipo especial de lección impartida por un profesor en ocasións especiais, cun contido que supón unha elaboración orixinal e baseada no uso case exclusivo da palabra como vía de transmisión da información á audiencia.
Traballos tutelados	Metodoloxía deseñada para promover a aprendizaxe autónoma dos estudantes, baixo a tutela do profesor e en escenarios variados (académicos e profesionais). Está referida prioritariamente á aprendizaxe do "como facer as cousas". Constitúe unha opción baseada na asunción polos estudantes da responsabilidade pola súa propia aprendizaxe. Este sistema de ensino baséase en dous elementos básicos: a aprendizaxe independente dos estudantes e o seguimento desa aprendizaxe polo profesor-tutor.

Atención personalizada	
Metodoloxías	Descrición
Análise de fontes documentais Traballos tutelados	O profesorado atenderá as dúbidas que poidan xurdir sobre a materia en tutorías presenciais ou a través do correo electrónico.

Avaliación			
Metodoloxías	Competencias	Descrición	Cualificación
Obradoiro	A3 A7 A9 A17 B2 B5 B9 B11 C3 C7	Realización de exercicios prácticos relativos a: interpretación, composición e improvisación musicais, empregando os materiais previamente traballados.	35
Traballos tutelados	A1 A3 A7 A11 B1 B2 B4 B5 B6 B8 B9 B11 B15 C1 C3 C6 C8	Elaboración individual dunha proposta didáctica na que se apliquen as técnicas e os recursos estudados.	45
Aprendizaxe colaborativa	A9 A1 B2 B7 B9 C4 C7	En grupos reducidos realizaranse diferentes tarefas que serán expostas oralmente en clase.	20

Observacións avaliación

A asistencia ás clases presenciais é obrigatoria. Os traballos escritos entregaranse ao finalizar as clases presenciais. O alumnado que non alcance o 80% de asistencia ás clases presenciais deberá ser avaliado a través dunha proba individual independentemente dos traballos que debe presentar. Neste caso, os dous ítemes da avaliación (a proba individual e os traballos) terán unha ponderación do 50%, esixíndose en cada unha delas unha cualificación igual ou superior a 5 sobre 10.

Fontes de información

Bibliografía básica

Alonso, C. (2008). Improvisación libre. La composición en movimiento. Vigo: Dos Acordes. Alsina, P. (1997). El área de educación musical. Propuestas para aplicar en el aula. Barcelona: Graó. Alsina, P., Díaz, M., Giráldez, A., Ibarretxe, G. (2009). 10 ideas clave. El aprendizaje creativo. Barcelona: Graó. Díaz, M. y Frega, A. (1998). La creatividad como transversalidad al proceso de educación musical. Vitoria-Gasteiz: AgrupArte. Díaz, M. y Giráldez, A. (Coords.) (2007). Aportaciones teóricas y metodológicas a la educación musical. Una selección de autores relevantes. Barcelona: Graó. Díaz, M. y Riaño, M. (Coords.) (2007). Creatividad en educación musical. Santander: Universidad de Cantabria. Servicio de Publicaciones. Díaz, M. y Riaño, M. (2010). Voz, cuerpo y acción. Un espacio para la música. Santander: Universidad de Cantabria. Gainza, V. (1983). La improvisación musical. Buenos Aires. Ricordi. Gainza, V. (1986): La iniciación musical del niño. Buenos Aires. Ricordi. Gainza, V. (2002). Pedagogía musical. Dos décadas de pensamiento y acción educativa. Buenos Aires: Lumen. Gainza, V. (2003). La educación musical entre dos siglos: del modelo metodológico a los nuevos paradigmas. Conferencia publicada el 23 de agosto de 2003 en el Seminario Permanente de Investigación de la Maestría en Educación Universidad de San Andrés. Disponible en <http://www.udesa.edu.ar/files/ESCEDU/DT/DT10-GAINZA.PDF>. García, P. y Estebanz, A. (2005). Innovación y creatividad en la enseñanza musical. Barcelona: Octaedro. Giráldez, A. (2005). Internet y educación musical. Barcelona: Graó. Giráldez, A. (2007). La composición en el aula de música. En VV.AA., La creatividad en la clase de música: componer y tocar (pp. 27-36). Barcelona: Graó. Giráldez, A. (2007). La competencia cultural y artística. Madrid: Alianza. Giráldez, A. (Coord.) (2011). Didáctica de la música. Barcelona: Graó. Giráldez, A. (Coord.) (2011). Música. Complementos de formación disciplinar. Barcelona: Graó. Green, L. (2009). Significado musical y reproducción social: Defensa de la recuperación de la autonomía. En Lines, D. (Comp.). La educación para el nuevo milenio. Madrid: Morata. Gustems, J. (2013). Creatividad y educación musical: actualizaciones y contextos. Barcelona: Dinsic. Hargreaves, D. (1991). Infancia y educación artística. Madrid: Morata. Hargreaves, D. (1998). Música y desarrollo psicológico. Barcelona: Graó. Gainza, V. (1983). La improvisación musical. Buenos Aires. Ricordi. Gainza, V. (2002b). Pedagogía musical. Dos décadas de pensamiento y acción educativa. Buenos Aires: Lumen. Gainza, V. (2003). La educación musical entre dos siglos: del modelo metodológico a los nuevos paradigmas. Conferencia publicada el 23 de agosto de 2003 en el Seminario Permanente de Investigación de la Maestría en Educación Universidad de San Andrés. Disponible en <http://www.udesa.edu.ar/files/ESCEDU/DT/DT10-GAINZA.PDF>. Lines, D. (comp.) (2009) La educación musical para el nuevo milenio: Madrid. Morata. Marshall, N., North, A. y Hargreaves, D. (2005). Educación musical en el siglo XXI: una perspectiva psicológica. Eufonía: Didáctica de la música, Nº 34, pp. 8-32. Nettl, B. y Russell, M. (eds.) (2004). En el transcurso de la interpretación. Estudios sobre el mundo de la improvisación musical. Madrid. Akal. Oriol, N (Dir.) (2001). La educación artística, clave para el desarrollo de la creatividad. Madrid: Ministerio de Educación. Pascual, P. (2006). Didáctica de la música. Madrid: Pearson Prentice Hall. Paynter, J. (1991). Oír, aquí y ahora. Buenos aires: Ricordi. Paynter, J. (1999). Sonido y estructura. Madrid: Akal. Piston, W. (1998). Armonía. Cooper City: SpanPress. Pons, P. (2000). Jazz. Madrid: Celeste. Ramírez, C. (2006). Música, lenguaje y educación: La comunicación humana a través de la música en el proceso educativo. Valencia: Tirant lo Blanch. Sanmatias, C. y Cardoner, M. (1997). Expresión musical y rítmica. Valencia: Piles. Sanuy, M. (1994). Aula sonora (Hacia una educación musical en Primaria). Madrid: Morata. Schafer, M. (1969). El compositor en el aula. Buenos Aires: Ricordi Americana. Small, C. (2006). Música, sociedad, educación. Madrid: Alianza. Swanwick, K. (1991). Música, pensamiento y educación. Madrid: Morata. Swanwick, K. (1994). Musical knowledge. Intuition and analysis in music education. Londres: Routledge and Kegan Paul. Tejada, J. (2001). MIDI para el conservatorio, la escuela y el instituto: encore, finale, band in a box. Barcelona: Rivera Editores. Vélchez, L. (2009). La música y su potencial educativo. Madrid: SM. Waisburdi, G. y Erdmenger, E. (2007). El poder de la música en el aprendizaje. Cómo lograr un aprendizaje acelerado y creativo. Sevilla: MAD. Webber, F. (1974). La música y el niño pequeño. Buenos Aires: Ricordi. Willems, E. (1961): Las bases psicológicas de la educación musical. Buenos Aires. Eudeba. Willems, E. (1964): El ritmo musical. Estudio psicológico. Buenos Aires: Eudeba. Willems, E. (1994). El valor humano de la educación musical. Barcelona: Paidós. Willems, E. (2001). El oído musical: La preparación auditiva del niño. Barcelona: Paidós.

Bibliografía complementaria

Recomendacións
Materias que se recomenda ter cursado previamente
Materias que se recomenda cursar simultaneamente
Materias que continúan o temario
Observacións

(*)A Guía docente é o documento onde se visualiza a proposta académica da UDC. Este documento é público e non se pode modificar, salvo casos excepcionais baixo a revisión do órgano competente dacordo coa normativa vixente que establece o proceso de elaboración de guías